

Martonosi Péter

Az Iszlám Forradalmi Gárda hatalmi tényezővé válása Iránban

Ország az országban: talán ezzel a kifejezéssel lehet a leginkább jellemezni Irán különleges hadseregét, az Iszlám Forradalmi Gárdát, amely 1979-es megalakulása óta többszörösen is túlnőtt önmagán, és atyja, Ruhollah Khomeini minden tiltása ellenére mára közvetve-közvetlenül az iráni gazdasági és politikai élet egyik legbefolyásosabb szereplőjévé vált, valamint egyre nagyobb teret hódít magának az oktatás és a média területén is. A tanulmány azt a folyamatot mutatja be, hogyan vált egy pár ezer fős védelmi szerv a mai Irán legbefolyásosabb érdekcsoportjává.

Az első évtized

A mai Irán 1979-ben két, egymástól független és gyakran versengő fegyveres erővel született, pontosabban e két fegyveres erő közül az egyiket – az „általános” hadsereget, az *Artest* – tulajdonképpen adoptálta, az ugyanis a forradalom idején félreállt, szabad utat engedve a monarchia megdöntéséhez. Már a forradalom előtt, még a franciaországi száműzetésben felmerült Khomeiniben a gondolat, hogy létre kell majd hozni egy, a forradalmat intézményesítő szervezetet, a „nép hadseregét”, amely kifejezetten az alakuló új rendszer, a forradalom védelmét szolgálná, biztosítaná az ország (és persze főként a rendszer) belső stabilitását. A forradalom a vártnál sokkal gyorsabban sikerre vezetett, így az ajatollah közvetlen utasítására már 1979. május 5-én létrejött az *Artesszel* párhuzamosan működő második fegyveres erő, az Iszlám Forradalom Őrzoinek Hadserege, a *Szepak-e Paszdarán-e Engheláb-e Eszlami*, azaz az Iszlám Forradalmi Gárda. Az *Artes* már a kezdetekben sem jelentett veszélyt az új rendre, így kisebb-nagyobb módosításokkal tovább működhetett. A

forradalom hatására azonban új biztonsági tényezők jelentek meg, melyek kezelését nem bízhatták rá. Ezek az új elemek túlnyomórészt baloldali, forradalomellenes csoportok, valamint etnikai zavargások és felkelések voltak. Ezek a jelenségek hívták életre a Paszdaránt, amely a mai napig az Iszlám Köztársaság legfontosabb biztosító alappilléret jelenti.

Alakulásakor a Forradalmi Tanács határozta meg a Paszdarán feladatait, melyek közül a legfontosabbak a forradalomellenes erők felszámolása, az ország védelme külföldi támadással szemben, a világ elnyomottjait felszabadító mozgalmainak támogatása, valamint a katasztrófakezelés. A gárda létét és alapvető feladatát az Iráni Iszlám Köztársaság 1979-es alkotmánya rögzíti, annak 150. cikkében: „A Forradalom diadalának első napjaiban szerveződött Iszlám Forradalmi Gárda a Forradalom és annak vívmányai védelmében betöltött szerepéért tartandó fenn. A Gárda feladatköre és felelősségi területe, valamint más fegyveres erők feladatkörei és felelősségterületei törvény által határozódnak meg, kihangsúlyozva köztük a testvéri együttműködést és harmóniát.”

A Forradalmi Gárda megalakulását követően körülbelül 6000 főnyi állományával azonnal hozzálátott a különböző ellenzéki és forradalomellenes csoportok felszámolásához. A két legnagyobb, és a Paszdarán számára a legnagyobb feladatot jelentő ellenzéki csoport a baloldali Fedáján és a marxista Modzsáhedin-e Khalk voltak. Iránban ekkoriban számtalan állami és nem állami iszlámista félkatonai csoport működött a Paszdaránnal párhuzamosan, bár sikereit és politikai hátszelét tekintve a gárda egyértelműen kiemelkedett a többi hasonló szervezet közül. Biztosan állíthatjuk azonban, hogy ha Szaddám Huszein Irakja nem támadja meg Iránt, és a konfliktus nem eszkalálódik egy nyolcéves, rendkívül véres és kimerítő, eldöntetlen háborúba, a Forradalmi Gárda sosem jutott volna olyan magasra, mint azt – főként a háborúnak köszönhetően – tette.

Az 1980. szeptemberi iraki támadás radikálisan felgyorsította az iráni fegyveres erők szervezésének folyamatát. Az irakiak gyors győzelmét megakadályozó tényezők között első helyen említhetjük azt a sebes mozgósítást, amelyben a Paszdarán és főleg a Baszidzs (a Forradalmi Gárda alá tartozó népi milícia) hajtott végre a háború kitörését követő hetekben. 1980 novemberéig mintegy 200 ezer iráni önkéntes jelent

A **Baszidzs** (Mozgósítás) 1979 novemberében önálló szervezetként alakult meg, majd 1981-ben integrálták a Forradalmi Gárdába, amelyben mint negyedik haderőnem működött, mígnem 2009-ben a szárazföldi erőkbe olvasztották. A Baszidzs teljes mértékben önkéntes félkatonai szervezet. Fő feladatai a rendszer védelme a belső és külső ellenségektől, a katasztrófakezelés és az erkölcsrendészet. 2008-ban a Baszidzs hivatalos tagsága 13,6 millió fő volt (ami a teljes iráni lakosság körülbelül 20%-a), ebből ötmillió nő, 4,7 millió iskolás gyerek, és csak nem egészen négy millió volt férfi.

meg a fronton. A harctérre érkező gárdisták és Baszidzs-önkéntesek szervezetlenségével, felkészületlenségével, felszerelésük hiányával szembeállítható ideológiai elkötelezettségük, forradalmi lelkületük és az a halált megvető bátorságuk, melyek segítségével aktív szerepet játszottak az iraki támadás megállításában.

1981 végére a Forradalmi Gárdát valódi katonai egységbe szervezték, létszámát is jelentősen megnövelve. A Paszdarán szinte mindent megkapott, amire csak szüksége lehetett. 1982-ben a Forradalmi Gárdának saját minisztériuma alakult, melynek első minisztere Mohszen Rafikduszt lett. 1982-ben a Paszdarán (a Baszidzs nélkül számítva) már 50, 1983-ban 250, és végül a háború utolsó szakaszára, 1987-ben 450 ezer főt számlált. 1985-re jól kiképzett és felszerelt hadsereggé fejlődött, saját szárazföldi haderővel, légierővel és haditengerészettel. A jobbára kiképzetlen Baszidzs-alakulatoknak azonban olyan feladatokat szántak, mint az ellenség beásott védelmi állásainak frontális megrohanása vagy aknamezők „megtisztítása” az azokon át történő rohamozással. A Baszidzs és a Paszdarán háborús áldozatvállalása kikövezte az utat a Forradalmi Gárda számára a felemelkedéshez. A háborús szerepvállalás és a mártírok általános tisztelete a mai napig hivatkozási alap arra, hogy Iránnak az Artes mellett szüksége van mind a Paszdarán, mind a Baszidzs léteire.

Khomeini után

Ali Khamenei 1981-es elnökké választásakor és hivatali ideje alatt (1981–1989) folyamatosan élvezte azokat az előnyöket, amelyeket a Paszdarán biztosított a rendszernek – és neki, mint elnöknek is – a forradalomellenes ellenzék szétverésével.

Ugyanakkor félt is a szervezetben rejlő esetleges politikai ambícióktól. Elnöksége alatt azon fáradozott, hogy a politikai döntéshozó rendszer bürokratizálódjon, a Paszdarán pedig professzionálissá és depolitizálttá váljék. Khomeini 1989-es halálát követően az iráni politikai elitben erősödött a félelem, hogy Khomeini akarata ellenére újjáéledhetnek a Paszdarán politikai ambíciói. Ruhollah Khomeini halála előtt megírta végakarátát, melyet iránymutatónak szánt az Iszlám Köztársaság számára. A Legfelsőbb Vezető a végrendeletében egyértelműen leírja: „Nyomatékosan tanácsolom a fegyveres erőknek, hogy felügyeljék és tartózkodjanak a katonai erők politikába való beavatkozásától. Ne csatlakozzanak semmilyen párthoz, vagy frakcióhoz. Semmilyen katona, rendőr, gárdista vagy Baszidsz-önkéntes nem vállalhat politikai szerepet. Maradjanak távol a politikától, ezáltal megőrizhetik katonai erejüket és immunitásukat a belső megosztottsággal és vitákkal szemben. A katonai parancsnokok belekeveredését a politikába azok besztottainak kell megakadályozniuk.”

A politikai vezetés félelmei nem váltak valóra, nem történt semmilyen próbálkozás a Paszdarán részéről a politika irányába. 1989 nyarán Ali Khameneit a Szakértők Gyűlése megválasztotta az ország Legfelsőbb Vezetőjének, az elnökválasztást pedig Ali Akbar Hásemi Rafszandzsáni nyerte. Az elnök (1989–1997) folytatni kívánta elődje politikáját a hadsereg és a Paszdarán depolitizálását illetően. Ehhez pedig feladatot kellett adni a Paszdaránnak, amely 400–450 ezer fős állományával a háború végeztével feladat nélkül maradt. Rafszandzsáni racionalizálta és centralizálta az ország védelmi szerveinek működését, melynek első és legfontosabb lépése egy új, mind a két hadsereg számára közös Védelmi Minisztérium létrehozása volt. Az elnök 1990-ben megkezdte az ország iparának

és infrastruktúrájának újjáépítését, amit a gazdaság liberalizálásával kívánt elősegíteni. A Paszdarán létszámát folyamatosan csökkenteni kezdték, miközben jelentős feladatokat bízta rá az újjáépítésben, melynek során máig folyamatosan kamatozó tapasztalatokat és kapcsolatokat szerzett. Rafszandzsáni 1993-ban felszólította és bátorította a különböző állami és kormányzati szerveket, hogy vessék bele magukat a gazdasági életbe, teremtsenek maguknak önálló bevételt, ezzel tehermentesítve a központi költségvetést. Ezzel kezdődött meg a Paszdarán gazdasági szerepvállalásának folyamata, ami később – a már jóval régebb óta létező kulturális-oktatói szerepével együtt – szabad utat biztosított a szervezetnek a politika felé. Ehhez azonban megfelelő kormány, illetve politikai körülmények kellettek.

1996-ban, Rafszandzsáni második elnöki ciklusának lejárta előtti évben, Mohszen Rezái vezérőrnagy, a Paszdarán főparancsnoka figyelmeztette a teheráni tüntetésekkel szembeálló parancsnokait, hogy „a liberalizmus rákos tumora terjed az ország több sarkában, és egyelőre semmi komoly fellépés nem történt ellene”. Ezt követően, 1996 májusában a gárda több parancsnoka is tett hasonló kijelentéseket a liberálisokról, nem egyszer magáról Rafszandzsániról és kabinetjéről is. (Rafszandzsáni magát konzervatív pragmatistának definiálta). Nyilvánvalóvá vált, hogy a Forradalmi Gárda ekkorra már kinőtte magát, és hét évvel Khomeini halála – és addig megkérdőjelezhetetlen fontosságú végakarata – után nyílt politikai állásfoglalásokat is megengedett magának. 1997. május 23-án a reformer Mohammad Khátami nyerte az iráni elnökválasztást, és még ez év szeptember 9-én, egy hónappal Khátami beiktatása után Ali Khamenei lemondásra kényszerítette Rezáit a gárda élén 16 éven át betöltött posztjáról.

Khátami majdnem minden területen újat jelentett az iráni politika számára, a forradalom győzelme óta ő volt az első reformer elnök a kormány élén. Rezái utódává Jahja Rahim Szafavi vezérőrnagyot tette meg Khamenei. Szafavi hamar csalódot okozott – amennyiben elfogadjuk azt az álláspontot, hogy Rezái távozásának fő oka politizálása volt. Szafavi ugyanis már a kinevezése utáni évben élesen kritizálta Khátamit és külpolitikáját, amelyet a reformer a „civilizációk közti párbeszédnek” nevezett. Szafavi 1998 áprilisában a Paszdarán parancsnokainak tartott beszédében a következőket mondta: „Ellen tudunk-e állni az amerikai fenyegetésnek és zsarnoki magatartásnak az enyhülés politikájával? Ellen tudunk-e állni az Amerika felől érkező veszélyeknek a civilizációk közti párbeszédrel? Meg fogjuk tudni védeni az Iszlám Köztársaságot a nemzetközi cionizmussal szemben vegyi és nukleáris fegyverek tiltásáról szóló konvenciók aláírásával?” Szafavi éles hangnemben nyilatkozott az ország belső helyzetéről is: „Olyan újságokat adnak ki manapság, amelyek fenyegetik nemzetünk biztonságát. Én a forradalomellenes erők mindenhol történő kigyomlálásának a híve vagyok. Néhányat le kell fejeznünk, másoknak pedig kivágni a nyelvét...”

Irán harmadik forradalma

1997-ben, Szafavi főparancsnokká történő kinevezésével elkezdődött az a folyamat, amelyet Irán harmadik forradalmának is szoktak nevezni. Nyilvánvalóvá vált, hogy a Paszdarán politikába való be nem avatkozásának ideája, Khomeini végakarata alulmaradt a Paszdarán ambícióival szemben. Ez Khameneiben is tudatosult, és a következő évek során láthatóan kiegyezett a tényvel, hogy a gárda már nem az a

szervezet, ami 1989-es kinevezésekor volt, hanem egy olyan egyedülállóan multidimenzionális katonai – biztonsági – gazdasági szervezet- és érdekcsoport, melynek célja minél nagyobb befolyás megszerzése az iráni politikában, hogy azt saját érdekeinek megfelelően manipulálhassa. Khamenei megválasztásakor az iráni belső erőviszonyok változásnak indultak. Volt szövetségesei és a papi körök nagy része nem találta jó döntésnek a kinevezését. Fitalnak tartották ahhoz, hogy sok más, képzetesebb és elismertebb teológust megelőzve ő legyen az Iszlám Köztársaság Legfelsőbb Vezetője. A személyével szembeni bizalmatlanságot Khamenei a fegyveres erőkkel való hosszú távú kapcsolat kialakításával kívánta ellensúlyozni, így válhatott a Forradalmi Gárda a Khomeini halálát követő időszak legnagyobb nyertesévé. Khamenei valószínűleg úgy mérlegelhetett, hogy a Paszdarán politikai erősödése a kisebbik rossz azokkal a tényezőkkel szemben, amelyek ellen a Paszdarán úgy mond dzhihadot folytat a forradalom és rendszere életben tartása érdekében.

1999 júliusában a mára több mint 13 millió önkéntest tömörítő milícia, a Baszidsz meg támadott egy egyetemi kollégiumot, miután annak diákjai békés tünetést tartottak egy reformista napilap megszüntetése miatt. Pár napon belül az egész országban tiltakozó megmozdulások szerveződtek a diákok körében, és az események kicsúsztak a kormány ellenőrzése alól. Khamenei és a Paszdarán vezetői egyetértettek abban, hogy ezek a tünetések veszélyeztetik a rendszer alapjait. A gárda vezetősége levelet küldött Khátaminak, azonnali válaszlépéseket követelve, ő pedig szabad kezet adott a tünetések elfojtására. Az 1999-es diáklázadás volt a forradalmat követő évek utáni első jelentős belpolitikai zavargás, amely komoly fellépést igényelt a Paszdarán részéről.

A 2000-es parlamenti választásokon a reformerek még elsöprő többséggel győztek, a 2003-as helyhatósági választásokon azonban már számos városi tanácsban jelentek meg volt gárdisták vagy hozzájuk köthető személyek. A 2004-es parlamenti választás eredményeként pedig a Medzslisz 152 új tagja közül 91 rendelkezett valamilyen gárdista múlttal. A 2005-ös elnökválasztáson rekordszámú jelölt kívánt indulni, 1010 fő. Közülük az Őrök Tanácsa csupán hatnak engedélyezte az indulást a választásokon – négyen a Paszdarán volt parancsnokai, ketten pedig papok voltak. A választást Teherán polgármestere, a keményvonalas Mahmud Ahmadinezsád – háborús Baszidzs-kiképző – nyerte.

Az emberek gárdista múltjáról szólva le kell szögeznünk: a háború során rengeteg fiatal fordult meg a Forradalmi Gárdában hosszabb-rövidebb ideig, sokan még a háború alatt visszatértek a családjukhoz, munkájukhoz, tanulmányaikhoz. Ez azt jelenti, hogy milliós számra kell gondolnunk, ha a Paszdarán valaha volt összes tagjával kívánunk számolni. E tömegnek természetesen csak apró töredéke rendelkezik „igazi” gárdista múlttal. A háború elmúltával sok – többnyire vallási – alapítvány és a Paszdarán minisztériuma is pénzügyi, szociális és technikai támogatást nyújtott azoknak a veteránoknak, akik tanulmányaikat hagyták abba, hogy részt vegyenek a Szent Védelemben vagy annak során kiemelkedő, ígéretes teljesítményt mutattak. Sok esetben olyan hátszelet kaptak a Paszdarán volt tisztjei, hogy felvételizniük sem kellett az egyetemekre, támogatták tanulmányaikat és a legtehetségesebbeknek külföldi ösztöndíjakat biztosítottak, főleg Kanadában, Ausztráliában és az Egyesült Királyságban. Ezek azok az emberek – mérnökök, egyetemi tanárok, menedzserek –, akikre a politikai-gazdasági térnye-

rés során mint volt gárdistákra hivatkozhatunk, ők az új iráni elit kulcsfigurái.

A Paszdarán eddigi leglátványosabb gazdaságpolitikai beavatkozása 2004-ben történt. Teherán új repülőterének, az Imám Khomeini Nemzetközi Repülőtér üzemeltetésének a pályázatát a TAV (Tepe – Akfen – Vie) török-osztrák konzorcium nyerte egy, a Forradalmi Gárdához közel álló iráni társasággal szemben. 2004. május 8-án, pár órával a repülőtér megnyitása után a Paszdarán lezárta azt, arra hivatkozva, hogy a TAV, mint üzemeltető, fenyegetést jelent Irán biztonságára nézve, és a reptér lezárásának feloldását a TAV-val kötött szerződések semmissé tételéhez kötötte. 2005 áprilisában egy iráni légitársaságokból álló konzorcium vette át a légitársaság üzemeltetését. Valószínűsíthető, hogy a Paszdarán számára többek között a saját fekete és titkos nemzetközi üzleteivel kapcsolatos szállítások ellenőrzése miatt volt fontos az Imám Khomeini „megbízható kezekbe” történő juttatása.

2005-ben az Ahmadinezsád által alakított kormányban a 21 miniszteri posztból kilencet a Paszdarán, illetve a Baszidzs volt tisztjeivel töltetett be, többek között az energiaügyi, az ipari és bányászati, az igazságügyi és a védelmi minisztérium vezetői posztját. A új elnök szisztematikusan lecserélte azon tartományok kormányzóit és kormányzóhelyetteseit is, akik támogatták Khátamit és Rafszandzsánit, helyükre szintén a Paszdarán és a Baszidzs akkori és volt tisztségviselői közül nevezett ki újakat.

Szafavi természetesen támogatta a konzervatív Ahmadinezsádot és kormányát, azonban ez nem volt elég ahhoz, hogy pozícióját megtarthassa. 2007. szeptember elsején, tíz év után, újra változott a főparancsnok személye: Szafavi utóda Mohammad Ali Dzsafari vezérőrnagy lett. Dzsafari kinevezése után így nyilatkozott a

Paszdarán megváltozott szerepéről: „A Forradalmi Gárda nem egy hagyományos unidimenzionális katonai szervezet. A gárda küldetése, hogy óvja a Forradalmat és annak vívmányait a belső fenyegetésektől. ... A jelenlegi, a forradalom vezetősege által tisztázott stratégia eltér a háborús évek alattitól. Ma a gárda fő küldetése a belföldi fenyegetések elhárítása.”

Dzsafari kinevezése után hozzálátott a gárda átalakításához. A két legfontosabb eleme az átalakításnak a Baszidsz szervezeti beolvasztása a szárazföldi erőkbe, valamint a Forradalmi Gárda decentralizálása, a tartományi szintű vezetés fejlesztése. Dzsafari azzal indokolta a Baszidsz beolvasztását, hogy a Paszdarán „egy katonai-politikai-kulturális szervezet, ugyanazokkal a szervezeti célokkal, mint a Baszidsz”, és „a Forradalmi Gárda feladatainak fele a Baszidsz vállára nehezedik”. 2007 októberében azonban biztosította a Baszidsz tagjait, hogy nem kívánja beolvasztani őket a szárazföldi erőkbe, ezáltal megmaradhatnak megkülönböztetett szervként a Forradalmi Gárdán belül. A beolvasztással valószínűleg csak a Baszidsz szervezését és irányítását vonták volna a szárazföldi erők parancsnoksága alá, annak „belső” vezetése, feladatai, kiképzése és alkalmazásának módja maradt volna a régi. Másfél évvel később, 2009 első felében azonban mégis megtörtént a Baszidszhoz a

Paszdarán szárazföldi erőibe való beolvasztása a hatékonyabb koordináció érdekében. Ez a lépés többek szerint is a 2009. nyári elnökválasztásra való felkészülés egyik fontos eleme volt.

A 2009-es – kétes tisztaságú – elnökválasztás után Ahmadinezsád elleni tüntetések sora kezdődött országszerte, amit a Forradalmi Gárda forradalomellenes, hazaáruló tevékenységnek titulált. „A jelenlegi érzékeny helyzetben ... a gárda forradalmi módon, határozottan fellép a zendülők és azok ellen, akik megszegik a törvényt” – állt a Paszdarán 2009. júniusi nyilatkozatában. A rohamrendőrségen kívül a Paszdaránra és azon belül a Baszidszra, valamint az Anszár-e Hezbolláhra hárult a feladat, hogy – a szó szoros értelmében – szétverje a zavargásokat. Az első tüntetés 2009. június 13-án, Ahmadinezsád győzelmének kiderülését követően kezdődött, majd állandósultak a zavargások Teherán és más iráni nagyvárosok utcáin. A tüntetők Ahmadinezsád legesélyesebb kihívója, Mir Hoszejn Muszavi kampányszínét, a zöldet vették át saját színüknek és nevezték el a mintegy kilenc hónapig tartó zavargássorozatot Zöld Forradalomnak. 2010 márciusára a tüntetések kifulladásra kezdtek.

Vállalkozó hadsereg – a Paszdarán gazdasági térnyerése

A Forradalmi Gárda az Irakkal vívott nyolcéves háború alatt is folytatott minimális gazdasági tevékenységet, de a lökést egyértelműen Rafszandzsáni 1993-ban meghirdetett politikája adta, amely vállalkozásra bátorította az állami szerveket, hogy önállóodjanak az állami költségvetéstől. A Paszdarán azonnal üzleti alapú tevékenységekbe kezdett, főként az ország új-

A 2009–2010-es „Zöld Forradalom” során több ízben is kétségessé vált a Baszidsz lojalitása, ugyanis előfordult, hogy az önkéntesek megtagadták az általuk aránytalanul erőszakosnak vélt parancsokat, és nem egy alkalommal át is álltak a jobbára fiatalok alkotó tüntetők oldalára, akik között barátaikat, családtagjaikat fedezték fel. Ezt a problémát a Baszidsz-parancsnokok a teheráni egységek műveletekből történő kivonásával, és helyettük vidékről a fővárosba rendelt milicisták bevetésével oldották meg.

jaépítésével összefüggő területeken. Az új évezred első évtizedének közepére már olyan tekintélyre és befolyásra tett szert, hogy Ahmadinezsád kormányzása alatt pályázat nélküli szerződéseket kapott az államtól, főként az olaj- és gázkitermelés, a csővezeték-építés és az infrastruktúrafejlesztés területein. Térnyerése az üzleti szektorban nagymértékben a veteránok és volt gárdista tisztek személyes kapcsolatainak kihasználására épült. Mára a Forradalmi Gárda a harmadik leggazdagabb szervezet Iránban az Iráni Nemzeti Olajvállalat és az Imám Reza Alapítvány után.

A háború utáni újjáépítés során a Forradalmi Gárda számos csődbe ment vagy elkobzott gyárat vett át, kezdett üzemeltetni, és létrehozta a *moávanat-e khodkafát* és a *moávanat-e bazszázit*, azaz az önellátás és az újjáépítés főhadiszállását. 1990-ben ezt a két főhadiszállást egybeolvasztva megszületett a Khátam al-Anbijá (Próféták Pecsetje), a Paszdarán óriásvállalata, amely számos további számos leányvállalatot hozott létre. A Khátam al-Anbijá szerződéseket közvetít egyéb külső társaságoknak, s a mezőgazdaságtól kezdve a bányászaton és az útépítésen át a közlekedésig bezárólag a gazdaság szinte minden területén érdekeltségeket szerzett. Mára a Khátam al-Anbijá – vagy másik nevén a Ghorb – Irán egyik legnagyobb vállalatává nőtte ki magát az ipar és a fejlesztés területén, és egyben a Forradalmi Gárda legfontosabb mérnöki szerve is. Tevékenységének kb. 70%-a hadi, míg 30%-a polgári jellegű. Sattar Vafaei gárda-parancsnok egy interjúban elmondta, hogy körülbelül 25 ezer mérnök és alkalmazott dolgozik a Ghorbnak, és ennek az állománynak csak a tíz százaléka tagja a Paszdaránnak, a többiek mind szerződéses alkalmazottak. A Khátam al-Anbijá honlapja szerint a vállalat eddig több mint

Több, a Ghorbhoz köthető egyén és szervezet már régóta szerepel amerikai, ENSZ- és EU-s szankciócsomagban. 2010. június 9-én azonban az ENSZ Biztonsági Tanácsának hatodik – az iráni atomprogram tisztázását célzó – szankciócsomagja, és az ezt átvevő európai uniós és amerikai határozatok és rendeletek már konkrétan megnevezik – többek között – magát a Khátam al-Anbiját is, mint az atomprogramhoz fűződő szálai miatt szankcionálandó iráni szervezetet.

750 megbízást teljesített például a gátépítés, folyószabályozás, autópálya-építés, alagútfúrás, fúrótornyok telepítése és csővezeték-építések területén.

Az óriásvállalat újjáépítésért felelős igazgatóhelyettese, Abdolreza Ábedzáde tábornok elmondása szerint eddig több mint 1220 befejezett és 247 folyó projektjük van az olaj- és földgáziparban. Az iráni Olajügyi Minisztérium már számos több milliárd dolláros pályázat nélküli szerződést kínált a Ghorbnak. A minisztérium azt állítja, azért ilyen módon jöttek létre ezek a megbízások, mert úgyis a Paszdarán ajánlotta volna a legolcsóbb árat a projektért, a mérnökei képzettek és gyakorlottak, a vállalatnak van tapasztalata a nagy projektek végrehajtásában, valamint a tender kiírásával és lebonyolításával akár éveket is veszíthettek volna. Ilyen megbízás volt a Búsehr tartományt Szisztán-Beludzsisztánnal összekötő – az országon kelet-nyugati irányban átvezető – 900 km-es földgázvezeték megépítése is 1,3 milliárd dolláros értékben, a 2009 novemberében elnyert, 2,5 milliárd dolláros vasútépítési tender, amelynek keretében a Paszdarán Chahbahar indiai-óceáni kikötőt csatlakoztatja az országot kelet-nyugati irányban kettészelő nagy vasúti vonalhoz, vagy a 2,5 milliárdos fejlesztési munkák a dél-párszi földgáz- és olajmezőkön. 2010 júniusában az iráni állam 28 milliárd dollár értékben megbízásokat osztott ki három iráni vállalat között a

dél-párszi mező felfejlesztésére. A három pályázó közül a Khátam al-Anbijá kapta a legnagyobb megbízást...

A Forradalom Őreinek nem a Ghorb jelenti az egyetlen kapcsolódási pontját az iráni gazdasághoz. Az iráni szürkegazdaság alapítványokra való épülése már a forradalom előtt is működött, a módszert tulajdonképpen változtatás nélkül átvette az alakuló Iszlám Köztársaság. Például az addigi Pahlavi Alapítványt, a forradalom után átnevezték *Bonjád-e Mosztazafánra* (Elnyomottak Alapítványa), vagyonát megtartották, és ugyanúgy „üzemeltették” tovább, mint ahogy azt az előző rendszerben tették. A két legfontosabb ilyen alapítvány a *Bonjád-e Mosztazafán* és a kisebb *Bonjád-e Sahid va Omur-e Dzsanzabán* (Mártír- és Veterán Ügyek Alapítványa). A *Bonjád-e Mosztazafán* a legnagyobb és a gazdaságba leginkább integrálódott alapítvány. Hivatalosan nem kormányzati szerv, azonban megjegyzendő, hogy igazgatóját a Legfelsőbb Vezető nevezi ki, és közvetlenül ellenőrzi is. A *Mostazafan* jelenlegi igazgatója Mohammad Foruzande, volt védelmi miniszter és gárdista tiszt. A *Sahid*ot is erős kapcsolatok fűzik a Paszdaránhoz igazgatója, Hoszejn Dehghán, a Forradalmi Gárda légierjének volt parancsnoka révén. Az alapítványokat, a Paszdarán vállalatait és az egyéb állami szerepvállalásokat együtt vizsgálva láthatóvá válik, hogy az iráni gazdaság 65–80%-ban tulajdonképpen állami kézben van...

A Forradalmi Gárda befolyása az iráni oktatásban

Az 1979-ben a számára meghatározott feladatok között az ötödik pontnak („az alárendelt egységek képzése morális, ideológiai és katonai-politikai téren”) megfelelő

belső oktatási tevékenységen kívül a Paszdarán – és főleg a Baszidzs – mélyen beágyazta magát az iráni oktatási rendszerbe is, középiskolai és egyetemi szinten is. A Paszdarán vezetői az 1990-es években felismerték a Baszidzs békeidős képességeit, így ez a félkatonai milícia vált fő befolyásoló és ellenőrző eszközükké azokon a területeken, amelyek problematikus, illetve nehezen magyarázható lenne a közvetlen katonai jelenlét. Az oktatás, a jövő nemzedékeinek kinevelése pedig az egyik legfontosabb ilyen civil szféra. A célja kettős: a szervezet törzstevékenységén túl folytatni annak szocializációs és ideológiai tevékenységét, valamint ellentétet képezni a reformista diákaktivistákkal szemben. Az 1980-as évek elejétől kezdve folyik az a tevékenység amely során egyetemi adminisztrátorokat, professzorokat bocsátanak el, helyükre pedig gárdista hivatalnokokat és tanárokat ültetnek, azonban a folyamat látványosan felgyorsult az elmúlt években, Ahmadinezsád 2005-ös megválasztása óta.

A Baszidzs létrehozta az Egyetemi Tanárok Baszidzs Szervezetét, amelynek – vezetője állítása szerint – 2007-ben több mint 15 ezer tagja volt, ami az ország egyetemi tanárainak és előadójának 25%-át jelentette. 2007-ben Irán oktatási minisztere, Alireza Aliahmadi arra buzdította a szervezetet, hogy fordítson több figyelmet a diákok vallási és iszlám kulturális fejlődésére, ugyanis megfigyelhetővé vált, hogy a diákok vallásos meggyőződése erősen csökken diplomájuk megszerzése után. E szervezet mintájára megalakult a Diákok Baszidzs Szervezete is (*Students' Basij Organization – SBO*). A diákszervezet a Forradalmi Gárda által mozgósítható egyetemi diákságot fogja össze, ami az ország 700 felsőoktatási intézményében összesen 650 ezer diákot jelent. (Egy

2004-es minisztériumi statisztika szerint akkor az országban 2 120 000 diák folytatótt felsőfokú tanulmányokat – 54%-ban nők.) A Diákok Baszidsz Szervezete elkötelezetten képviseli a Paszdarán érdekeit a felsőoktatás világában, és ennek a tevékenységnek az egyik oldala a reformista diákok és diákcsoportok elnyomása. Aszghar Faraháni, a Teheráni Egyetem egyik Baszidsz-hallgatója nyilatkozta: „A szemkontaktussal kezdjük. Tudatjuk a bűnösökkel (reformista érzelmű diákok), hogy valami rosszat csinálnak. Ha megértik, akkor minden rendben. Ha nem, akkor szóban figyelmeztetjük őket. Ha az sem működik, akkor akcióba lendülünk... Megverjük őket, ami már minden biztonnyal hatással lesz rájuk, mégpedig olyan módon verjük meg őket, hogy annak semmi fizikai nyoma nem marad a testükön.”

Az SBO másik fontos feladata az egyetem vezetése és adminisztrációja felé történő érdekérvényesítés. Erre példa az Eszfaháni Orvosi Egyetem rektorának Baszidsz-diákok által írt nyílt levele: „Külföldi egyetemeken való tanulást lehetővé tevő ösztöndíjak adásával megfosztják az iráni családokat attól a képességüktől, hogy megadják fiataljaiknak az esélyt a korrupció elkerülésére. Ezek a fiatal lányok vagy fiúk, akik sok irreguláris és elfogadhatatlan szokással térnek haza külföldi egyetemükről, megrontják országunk tiszta és ártatlan fiatalságát, akik legjobb tehetségükkel tanulnának.”

Az SBO-n kívül még három számottevő egyetemi diákszövetség van Iránban:

- az Iszlám Diáktársaság: tradicionális konzervatív diákok alkotják, akiket taszít az SBO szélsőségesége;

- az Egység Megszilárdításának Irodája: hagyományos baloldali értékeket képviselő diákok, akik az egyetemek „szabadságközpontúságáért” munkálkodnak;

- a Demokrácia Megszilárdításának Irodája: újbaloldali ideológiájú csoport, céljuk a polgári társadalom kialakulásának előmozdítása.

E három csoport közül egyedül az utolsó tud tényleges versenytársa lenni az SBO-nak az iráni egyetemi fórumokon. Az OCD ereje okozhatja a legnagyobb aggodalmat az SBO-nak és ezáltal a Paszdaránnak, ugyanis az OCD által képviselt ideológia szöges ellentéte a Baszidsz által közvetített forradalmi értékeknek és ideáknak.

A Forradalmi Gárda és a Baszidsz által működtetett nyári táborok kulcsfontosságú szerepet töltenek be a tizenéves korosztály ideologizálásában. Konzervatív, beszűkült gondolkodásmódot igyekeznek kialakítani a résztvevőkben, beléjük sulykolják a külföldi, idegen kultúrák elutasítását. Az ideológiai nevelésen kívül azonban a táborokban vannak sport- és rekreációs foglalkozások, technikai-műszaki képességfejlesztési gyakorlatok, vallási foglalkozások, valamint fizika-, kémia-, matematika-, angol és arab nyelvórák is. 2007-ben Gilan tartomány akkori gárdaparancsnoka, Szekhávatmand Dávud ezredes állítása szerint csak a saját tartományában 160 tábort szervezett a Paszdarán, mintegy húszezer diáknak.

Az elmúlt években egyre többet lehetett hallani a Baszidsz középiskolákban történő megjelenéséről is. Hormuz tartomány Baszidsz parancsnoka, Abbász Dehghán 2007-ben nyilatkozott a szervezet egyetemeken kívüli oktatási tevékenységéről: „A Baszidsz Erők diák ágának meg kell alakulni minden egyes középiskolában, főleg a bentlakásos iskolákban. El kell érniük, hogy az iskolák megnyitásával egy időben az iskolán belüli Baszidsz-csoport is alakuljon meg. ... A Baszidsz-önkéntesek minden általuk érintett területen csodákat művelnek. A Baszidsz Erők nélkül a mi isz-

lám rendszerünk nem lenne képes életben maradni.”

A táboroztatással (átlagban 13–15 évesek) és a középiskolások (14–19 évesek) közötti jelenléttel a gárda a jellemfejlődés kezdetétől hatással kíván lenni a felnövekvő iráni ifjúságra. Komoly erőfeszítéseket

tesz annak a hosszú távú célnak az érdekében, hogy bár az 1979-es forradalom időben egyre távolabb kerül az iráni fiataloktól, azok ragaszkodjanak a fennálló forradalmi rendszerhez, és az Iszlám Köztársaság jelenlegi rendszeréhez hú felnőtt állampolgárokká váljanak. ■

Irodalom

N. Rózsa Erzsébet (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*. Budapest, 2005, Teleki László Alapítvány.

Wehrey, Frederic – Green, Jerrold D. – Nichiporuk, Brian – Nader, Alireza – Hansell, Lydia – Nafisi, Rasool – Bohandy, S. R.: *The Rise of the Pasdaran – Assessing the Domestic Roles of Iran's Islamic Revolutionary Guards Corps*. Santa Monica, 2009, RAND National Defence Research Institute.

Cordesman, Anthony H.: *Iran's Revolutionary Guards, the Al Quds Force, and Other Intelligence and Paramilitary Forces*. Washington, 2007, Center for Strategic and International Studies.

Ward, Steven R.: *Immortal – A military history of Iran and its Armed Forces*. Georgetown, 2009, Georgetown University Press.

Byman, Daniel L.: *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*. Santa Monica, 2001, RAND National Defence Research Institute.

Green, Jerrold D. – Wehrey, Frederic – Wolf, Charles Jr.: *Understanding Iran*. Santa Monica, 2009, RAND National Defence Research Institute.

Cordesman, Anthony H. – Al-Rodhan, Khalid R.: *The Gulf Military Forces in an Era of Asymmetric War*. Washington, 2006, Center for Strategic and International Studies.